

ОСНОВИ РЕЙТИНГОВОГО УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМИ СИСТЕМАМИ

А. В. Кулик,

к. е. н., старший науковий співробітник, Міжнародний науково-навчальний центр інформаційних технологій та систем НАНУ та МОНУ

У статті визначено та обґрунтовано сутність рейтингової інформації в управлінні складними ієрархічними системами, розкрито зміст, мету, об'єкт і предмет, підходи та методи рейтингового управління регіональними системами, представлено його загальну технологію.

The essence of the rating information in management of the complex hierarch systems is determined and based in this article. The maintenance, purpose, object and a subject, approaches and methods of rating management by regional systems are opened and its general technology is presented here.

ВСТУП

Регіональні системи (РС) характеризуються надзвичайно складною неоднорідною та різноманітною структурою, високою інтенсивністю, різноманітністю та різноякісністю явищ і процесів, відношень та взаємозв'язків, підпорядкованістю дії широкого спектра об'єктивних і суб'єктивних факторів. Це породжує високий рівень їх невизначеності та непередбачуваності, і в результаті — високу ймовірність прийняття некоректних, необ'єктивних і неефективних управлінських рішень (УР).

Необхідною умовою недопущення помилок та прорахунків, забезпечення коректності, об'єктивності та ефективності розробки та прийняття УР є врахування в процесі їх розробки всієї сукупності умов, факторів, механізмів і тенденцій функціонування та розвитку РС. Це можливо лише на основі комплексної та системної якісної оцінки великої кількості різноякісної і різноманітної інформації про результати діяльності її елементів, підсистем та системи в цілому, що суттєво ускладнює процес розробки і прийняття УР та вимагає істотної трансформації системи управління на основі об'єктивних системних знань про склад, структуру, основні прояви, умови, фактори та механізми функціону-

вання і розвитку РС відповідно до їх місця та ролі у суспільному розвитку.

Якісна оцінка РС завжди пов'язана з визначенням значимості, вагомості, масштабності досліджуваних об'єктів, явищ і процесів в сукупності, та у відповідності певним критеріям і вимогам, тобто є рейтинговою.

У зв'язку з цим на рівні з комплексним, системним і ситуаційним підходами до управління складними ієрархічними системами почав розвиватися рейтинговий підхід. Це не просто підхід, який визначає концепцію управління, він є сучасною технологією розробки і прийняття УР на основі всебічного та глибокого опрацювання рейтингової інформації, що називається рейтинговим управлінням (РУ).

У сучасній науковій практиці рейтингову інформацію (РІ) розглядають у різних формах та визначають під різними назвами, зокрема, рангів [8; 9], рейтингів [1; 2; 4; 10], таксономічних показників [3], інтегральних показників [11], індексів [14; 15], оцінок [16; 17], індикаторів [18], узагальнюючих показників [13] або індексів [12], синтетичних категорій [19], комплексних (інтегральних, інтегрованих) оцінок [20] та іншими (наводяться окремі приклади для

представлення їх різноманітності). Проте у переважній більшості випадків така інформація є результатом різного роду інтегральних комплексних оцінок, які одночасно виступають як процес відповідної оцінки і його результат.

Незважаючи на досить тривалий період розвитку методів інтегральної комплексної оцінки (ІКО) та використання окремих спеціальних рейтингових технологій, відсутній комплексний уніфікований підхід до їх розробки, інтерпретації та використання в системі регіонального управління, більшість методик ІКО регіонів:

- не мають чіткого теоретичного обґрунтування (мети, задач, об'єкта та предмета, основних категорій, принципів, підходів, методів, методів та технологій дослідження, а також ступеня заглиблення в проблему комплексної оцінки відповідно до об'єктивної сутності регіональної дійсності та основних її проявів), за рахунок чого відбувається підміна об'єктивності аналітичного дослідження математичною (статистичною) достовірністю;

- орієнтуються на неповну, обмежену, часто суб'єктивно відібрану, неструктуровану інформацію, що призводить до отримання необ'єктивних, недостовірних і незмістовних ІКО та ставить під сумнів доцільність їх використання на практиці;

- складні, непрозорі та ігнорують засоби якісної інтерпретації. Це призводить до отримання "умовної" або "абстрактної" інформації, яку складно зрозуміти і, тим більше, пояснити, що суттєво ускладнює ІКО на практиці для вирішення конкретних задач управління і зводить їх роль до фіксації фактів;

- ґрунтуються на традиційних статистичних оцінках не враховуючи специфіки регіональних явищ і процесів;

- статичні за змістом, тобто ігнорують дослідження динаміки ІКО, а також ІКО динаміки, тобто не передбачають визначення тенденцій та закономірностей, а також факторів функціонування та розвитку РС, що є необхідною умовою ефективного управління;

- відірвані від реальних цілей, задач та загальної схеми розробки і прийняття УР, тобто не інтегровані в систему управління.

Все це суттєво перешкоджає трансформації технологій та процедур розробки і прийняття УР в управлінні РС.

Основи РУ економічними системами почали розвиватися недавно [1; 2; 6], здебільшого на рівні мікроекономічних об'єктів (підприємств,

банків, вищих навчальних закладів). Основи РУ РС, незважаючи на активне використання різного роду ІКО в регіональному аналізі, практично не розвиваються.

Така ситуація, на нашу думку, пов'язана, насамперед, із нерозумінням сутності РІ, методів та технологій її отримання, передумов, можливостей та особливостей її застосування для розробки і прийняття УР, значення, ролі, умов і принципів застосування рейтингового підходу до управління складними багаторівневими різноякісними об'єктами, якими є економічні системи, особливо регіональні.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Метою даної статті є визначення й обґрунтування сутності РІ в управлінні РС, передумов, поняття, мети, об'єкта та предмета, підходів і методів, а також загальної технології рейтингового управління РС.

РЕЗУЛЬТАТИ

Необхідність застосування рейтингового підходу (рейтингового управління) до управління РС (регіонального управління) об'єктивно випливає із складності, багаторівневості та різноякісності складу РС, що зумовлює необхідність визначення значимості, вагомості, масштабності досліджуваних об'єктів, явищ і процесів в сукупності та у відповідності певним критеріям і вимогам.

Рейтинг — це не просто "оцінка тих або інших аспектів діяльності досліджуваної ... системи за фіксованою шкалою... та ...комплексна інформація про стан ... системи, представлена в максимально зжатому вигляді [1, 41]", — це ієрархічна система, де між об'єктами, явищами та процесами за певними принципами встановлено якісне відношення вагомості, масштабності, переваги і визначено їх становище в сукупності. На сучасному етапі розвитку науки рейтинги пов'язують з "оцінкою стану самого об'єкта рейтингування, а не побудовою групи об'єктів за деяким ранжиrom [2, 16]".

РІ за ступенем складності може бути одновимірною та багатовимірною. Отримання одновимірної РІ здійснюється шляхом рейтингування об'єктів або ознак за одним вимірником або показником. У багатовимірному варіанті отримання РІ здійснюється шляхом ІКО. Для управління РС більш значимою (базовою (основною)) є багатовимірна РІ, а одновимірна використовується, як правило, для інтерпретації або деталізації попередньої.

Часто рейтинг однозначно пов'язують із місцем об'єктів в ранжованому ряді [21, с. 91]. Це призвело до

формування рангової сутності РІ і відповідного підходу до її отримання. На сучасному етапі найбільш поширеними є дві його модифікації — шкально-бальний підхід [8], побудований на основі шкали балів та суцільних рангів (ранговий) [9]. Перший підхід передбачає введення бальних оцінок показників за прийнятими шкалами, які визначаються на підставі мінімальних та максимальних значень. Недоліком є суб'єктивність побудови шкали бальних оцінок й умовність її інтервалів. Елементи, що потрапляють у певний інтервал шкали, втрачають свою індивідуальність. При великій кількості ознак втрати суттєві, а комплексна оцінка умовна. Ранговий підхід зводиться до визначення абсолютних рангів об'єктів за значеннями показників і не враховує різниці показників, які займають сусідні рангові позиції, що є суттєвою якісною інформацією особливо в умовах високої неоднорідності досліджуваних об'єктів, явищ і процесів. Втрата такої інформації призводить до отримання необ'єктивної оцінки. Незважаючи на суттєвий недолік рангового підходу, він є унікальним засобом дослідження структурних змін та перерозподілу становища досліджуваних об'єктів явищ та процесів.

Традиційно ІКО розглядають як природний засіб зниження складності процесу розробки та прийняття УР в управлінні складними багаторівневими системами та підвищення його ефективності шляхом узагальнення, інтеграції й компактного представлення інформації, що міститься в сукупності вихідних показників і за рахунок цього суттєвого скорочення їх кількості при забезпеченні більшої якісної (змістовної) визначеності. Таку процедуру називають редукцією [3], агрегуванням [4], зниженням розмірності [5] або факторизацією [1] показників. При цьому мова повинна йти не про "заміну тієї чи іншої групи показників їх інтегральною комплексною оцінкою [1, с. 41]", а про формалізоване узагальнення й інтеграцію якісно оціненої на всіх рівнях інформації. Об'єднуючи різні рівні якісно оцінені властивості складних об'єктів, явищ і процесів в єдиний показник, ІКО забезпечує методологічну єдність усіх складових компонентів системи і дає можливість однозначно якісно оцінювати різні аспекти діяльності всіх складових та системи в цілому.

РУ розуміють як "концепцію прийняття рішень потенційними користувачами на основі використання рейтингів в процесі реалізації функцій управління [1, с. 41; 6,

с. 190]", а також "процес, в якому рейтинг використовується для аналізу, контролю, обліку, прогнозування і регулювання діяльності системи [1, с. 42; 6, с. 190]".

Розуміння РУ як концепції прийняття рішень є дещо узагальненим. Концепція — це система понять про ті чи інші явища, процеси; спосіб розуміння, тлумачення якихось явищ, подій, основна ідея будь-якої теорії; головний задум у будь-якій діяльності людини [7, с. 301], а РУ — це не просто система понять, спосіб розуміння, тлумачення, основна ідея, головний задум процесу розробки і прийняття рішень, це, насамперед, теоретична та методологічна позиція, стратегія, або підхід до розробки й прийняття рішень в управлінні складними ієрархічними системами. Він ґрунтується на опрацюванні специфічної РІ, яка може бути отримана та інтерпретована тільки за допомогою спеціальних методів та засобів (реалізованих у вигляді сучасних інформаційно-аналітичних технологій) і передбачає застосування спеціальної технології розробки і прийняття управлінських рішень.

Розуміння РУ як управління або прийняття рішень на основі використання рейтингів, в тому числі для реалізації всіх функцій управління, є дещо спрощеним, оскільки розглядає РІ як результат або факт. Зважаючи на об'єктивну складність, багатогранність та різноякісність РС РІ набуває особливого значення в регіональному управлінні, оскільки є якісною оцінкою за встановленими принципами відношення вагомості, масштабності, переваги або становища регіональних об'єктів всіх рівнів, окремих аспектів діяльності системи, явищ і процесів та визначає рівень міжрегіональних та внутрішньорегіональних відмінностей регіональних об'єктів, явищ та процесів, ефективність формування та використання регіонального потенціалу, рівень стабільності, збалансованості та пропорційності функціонування і розвитку РС, всіх їх аспектів, окремих явищ та процесів, самостійність, самодостатність та конкурентоспроможність регіонів, виявляє різного роду регіональні диспропорції, критичні явища та процеси, проблемні ситуації, а також тенденції, фактори та закономірності їх формування. Отримання такої інформації вимагає:

— багатогранного змістовно-теоретичного представлення сукупності досліджуваних явищ та процесів шляхом урахування доступних для вивчення ознак та розмежуванням задач відповідно до основних їх проявів як в статичній, так і в динамічній;

— адекватності і повноти відображення та формалізації основних

ознак та проявів досліджуваних явищ та процесів в кількісних характеристиках математичних моделей шляхом послідовної реалізації ряду задач, виділених відповідно до характеру та рівня пізнання досліджуваних явищ та процесів, з використанням і поєднанням різних методів, зокрема, методів оцінки статистичних властивостей, одновимірного статистичного аналізу, синтетичних індексів (комплексних показників), факторного, кластерного і кореляційно-регресійного аналізу або їх елементів.

Зважаючи на складність, цінність, багатогранність та різноякісність РІ, РУ стане дійсно дієвим і ефективним лише тоді, коли РІ буде не тільки активно використовуватися для прийняття рішень, а й забезпечиться органічна інтеграція процесу її отримання та інтерпретації із цілями функціонування та розвитку РЕС та управління ними і відповідно етапами, функціями та процедурами прийняття УР.

Отже, РУ необхідно визначати як технологію розробки і прийняття УР, що ґрунтується на сучасних економіко-математичних методах та новітніх інформаційно-аналітичних технологіях отримання та інтерпретації РІ відповідно до об'єктивних уявлень про сутність, основні ознаки та прояви досліджуваних явищ та процесів, закономірності та цілі функціонування й розвитку системи та її складові, а також мети та задач управління.

Метою РУ РС є виявлення, попередження та нейтралізація різного роду регіональних диспропорцій, проблемних ситуацій, критичних явищ і процесів, забезпечення ефективного формування та використання регіонального потенціалу, стабільного, збалансованого та пропорційного функціонування і розвитку РС, всіх їх аспектів, явищ та процесів, самостійності, самодостатності та конкурентоспроможності регіонів.

Ефективність РУ РС залежить, насамперед, від чіткого розуміння сутності таких основних його категорій, як об'єкт і предмет. Оскільки РУ РС є складовою регіонального управління, тому зміст його об'єкта і предмету впливає із змісту даних категорій в регіональному управлінні. У науковій літературі їх обґрунтування містить багато суперечностей та залишається невизначеним. Пропонуємо підхід до їх визначення, що ґрунтується на об'єктивних уявленнях про сутність і будову регіональних систем, теорії пізнання й управління, системному підході.

Об'єктом регіонального управління є частина об'єктивної дійсності, на яку направлено цілеспрямований вплив суб'єкта управління — регіональна дійсність. За своєю сутністю вона системна, отже виступає у формі регіональних систем. Під РС розуміємо органічні цілісності (системи), що сформувались і розвиваються у процесі життєдіяльності людей на певній території як необхідний напрям розвитку природи й суспільства, пов'язаний з проявом та ускладненням системних якостей між людьми та навколишнім середовищем і формами територіальної організації суспільства, та виражаються в генетичній єдності, специфічній будові, способі функціонування і розвитку та підпорядковуються специфічним законам.

РС мають дві основні форми прояву структури — функціонально-територіальну і функціонально-компонентну, яким відповідають два взаємопов'язані підходи до визначення об'єктів регіонального управління — функціонально-територіальний і функціонально-компонентний. Відповідно до першого підходу об'єктами регіонального управління є територіальна структура та територіальна організація РС, регіональні об'єкти різного ієрархічного рівня і типу. Відповідно до другого — об'єктом регіонального управління є не безпосередньо РС, а її діяльність, окремі її аспекти, які відповідають функціонально-компонентним підсистемам РС, явища і процеси. Дані підходи взаємопов'язані і взаємообумовлені, оскільки РС формуються і проявляються в результаті своєї діяльності, яка, в свою чергу, має територіальний прояв.

Отже, об'єктом РУ РС є діяльність (функціонування та розвиток) РС різного рівня, їх елементів та підсистем, окремі аспекти, явища та процеси.

Предмет регіонального управління міститься в межах об'єкта і є його особливою системною якістю, впливаючи на яку, забезпечується досягнення цілей. Об'єктивна дійсність є сукупністю фактичних явищ та процесів, притаманних системі в певний період часу, що проявляються у множині об'єктивно існуючих властивостей, які прийнято називати станом. Саме його у традиційному підході до управління економічними системами вважають одним із фундаментальних понять [4, с. 33]. Стан системи, окремі її явища і процеси завжди наповнені конкретним змістом, тобто ситуаційні за змістом. Тому в процесі управління ми завжди маємо справу з певною ситуацією, яка сформувалась за певний період часу, і прагнемо її покращити, ви-

правити або змінити відповідно до цілей. Тому предметом регіонального управління і відповідно РУ є регіональна ситуація. Під регіональною ситуацією розуміємо зумовлений внутрішньою діяльністю та навколишнім середовищем якісно визначений стан РС, її елементів та підсистем у певний період часу, що є множиною об'єктивно існуючих властивостей, які виражають фактичні явища і процеси, у всій різноманітності відношень, взаємозв'язків, факторів і тенденцій розвитку, основні її прояви та окремі якості. Регіональна ситуація є закономірним результатом відношень та взаємозв'язків між окремими об'єктами, явищами та процесами, а також аспектами діяльності РС, факторів та тенденцій розвитку. Вона має декілька основних проявів — рівень, якість, стійкість, пропорційність, ефективність, які є частковими інтегральними предметами регіонального управління. Також предметом регіонального управління може бути певна специфічна ситуація, наприклад, проблемна або критична.

Зважаючи на багаторівневість РС, можна виділити щонайменше, два основні рівні РУ — рейтингове управління РС одного рівня або їх груп, виділених за певним критерієм, та окремих РС. При цьому РУ окремою РС може бути внутрішнім і зовнішнім.

Внутрішнє РУ здійснюють суб'єкти управління (самоуправління) РС. Основними його цілями є забезпечення ефективного використання потенціалу регіону, стабільності, збалансованості та пропорційності розвитку різних об'єктів, явищ і процесів, виявлення, попередження й нейтралізація різного роду диспропорцій, проблемних ситуацій, критичних явищ і процесів, забезпечення збалансованого та пропорційного розвитку, самостійності, самодостатності та конкурентоспроможності. Його об'єктом є діяльність РС, окремі її аспекти (підсистеми), явища та процеси.

Зовнішнє РУ здійснюють суб'єкти вищестоящих рівнів управління. Основними його цілями є ефективне використання потенціалу регіонів, виявлення, попередження та нейтралізація загальносистемних диспропорцій, проблемних, критичних явищ і процесів, забезпечення збалансованого та пропорційного розвитку, формування єдиного регіонального простору. Об'єктом зовнішнього РУ є діяльність РС різного рівня, їх елементів, а також окремі аспекти, явища та процеси. Для його ефективного реалізації необхідно, щоб результати, отримані об'єктами зовнішнього РУ, були для них на-

стільки значимими та вагомими, щоб особам, які приймають рішення у даних об'єктах, було вигідно залучати суб'єкта зовнішнього управління до процесу управління. Особливого значення зовнішнє РУ РС набуває в умовах значних територіальних відмінностей природних, соціально-економічних, екологічних, етнічних умов, значних територіальних диспропорцій розвитку.

ІКО в РУ є необхідним елементом виконання всіх функцій управління. Вони можуть використовуватися на всіх етапах управлінського циклу для реалізації різних їх стадій. ІКО одночасно є інструментом і цілями управління. Визначення та інтерпретація ІКО є особливою, інтегрованою, цільовою, забезпечуючою функцією РУ. За змістом вона є інформаційно-аналітичною, що виступає особливим втіленням інформаційного забезпечення й аналізу, в найбільш загальному розумінні та інтегрує функції оцінки, діагностики, пошуку оптимальних шляхів розвитку системи, а також контролю за її якісним станом та ефективністю управління. В такому вигляді ІКО необхідно розглядати не тільки як інтегральні показники, що узагальнюють, інтегрують та компактно представляють інформацію, що міститься в сукупності первинних показників і суттєво скорочують їх кількість, надаючи більш якісної визначеності, а як процес системної комплексної інтегральної оцінки регіональної ситуації.

Методика визначення ІКО залежить від стратегії управління, яка визначається набором цілей, що відповідають різним аспектам РС і розрізняються пріоритетом і строками реалізації, а також типу досліджуваного об'єкта. Тому виділяється загальна та спеціальні методики визначення ІКО. Загальна методика не залежить від цілей оцінки та специфіки РС, та включає декілька етапів: формування первинної та вхідної інформаційної бази; елементарна (первинна) обробка вхідної інформації; загальний статистичний аналіз (статичний та динамічний); розрахунок ІКО; статистичний аналіз ІКО та інтерпретація результатів. Спеціальні методики деталізують загальну залежно від цілей оцінки і типу досліджуваної системи, її елементів чи підсистем. Методика визначення та інтерпретації ІКО складає основу технології РУ.

Основою РУ є дані про стан РС та її зовнішнє середовище, зібрані із різних джерел, відповідно до об'єктивних знань про їх основні прояви та ознаки. Оцінка стану РС ґрунтується на статистичних даних, які

мають форму показників. Зміст показників, спосіб їх розрахунку визначається предметною сферою і є продуктом науки про РС. Методика обліку, визначення кількісної сторони показників визначається статистичною наукою. Об'єктивність, точність та достовірність зібраних даних визначає об'єктивність, точність та достовірність ІКО.

Масив зібраних даних, рідко коли є достатнім для комплексної оцінки стану РС. Переважно більшість зібраних даних є абсолютними показниками. Необхідною умовою якісної оцінки стану РС є використання поряд із абсолютними показниками і відносних, які за своїм змістом є якісними, тобто виражають певну якість досліджуваних явищ і процесів. Тому відповідно до зібраних даних, а також із урахуванням об'єктивних знань про сутність, ознаки та основні прояви стану РС формується логічний оптимально доцільний набір показників, а також моделей їх розрахунку. Здійснюється розрахунок показників. В результаті чого шляхом зведення всієї актуальної інформації (як даних, що містяться в масивах зібраних даних, так і розрахованих показників) формується універсальний набір первинних показників, необхідних для ІКО, при реалізації всіх цілей та функцій оцінки стану РС для забезпечення можливих потреб користувачів оцінки.

Для забезпечення якісної визначеності ІКО та прозорості їх інтерпретації універсальний набір первинних показників структурується відповідно до об'єктивного складу аспектів та ознак РС за сукупностями якісно однорідних явищ і процесів і оформляється у вигляді універсальної системи первинних показників, в межах якої встановлюються логічні відношення та взаємозв'язки між показниками. У кожному конкретному випадку залежно від суб'єктів управління, для яких проводиться ІКО, та цілей управління із універсальної системи виділяється вхідна система показників, яка найбільш повно і актуально характеризує стан РС з точки зору його наступної оцінки. Вхідна система показників піддається критичній оцінці — визначається її повнота, якість та достовірність відповідно до мети та задач дослідження, мінімізація помилок, різного роду неточностей, невизначеностей і тому подібного.

Вхідна система показників піддається попередньому статистичному аналізу, який є комплексом загального порівняльного аналізу індивідуальних показників стану РС засобами статистично-математичної

оцінки, графічної візуалізації та аналітично-інтелектуальної інтерпретації. Попередній статистичний аналіз починається з одновимірного порівняльного аналізу, який полягає у виявленні і оцінці рівня варіації та характеру розподілу досліджуваних явищ та процесів між регіональними об'єктами за досліджуваний період (типового рівні, крайніх значень і розмаху варіації, рівня варіації, симетричності розподілу й ексцесу), структури розподілу значень досліджуваних показників, групуванні та визначенні типів регіональних об'єктів. Після цього здійснюється аналіз взаємозв'язків між показниками (як правило, в межах якісно однорідних груп), в тому числі оцінка сукупного потенціалу їх зв'язку з іншими показниками, а також спеціальний статистичний аналіз, направлений на виявлення та додаткове розкриття специфічних статистичних властивостей окремих явищ і процесів. У ході попереднього статистичного аналізу також потрібно визначити та обґрунтувати набір еталонних значень досліджуваних явищ і процесів, за яких функціонування РС є доцільним, ефективним та оптимальним, а також параметри їх зміни, межі перехідних станів, параметри неоптимальних значень.

Відповідно до складу вхідної інформації та результатів попереднього статистичного аналізу суб'єкти РУ розробляють та обґрунтовують загальну стратегію діяльності системи, що містить певний набір цільових параметрів, які повинна досягти система за заданий період часу. У межах загальної стратегії, відповідно до особливостей досліджуваної системи, виявлених у процесі статистичного аналізу вхідної інформації, виділяють елементарні стратегії або задачі, а також встановлюють взаємозв'язки і відповідності між ними.

Розробляється набір універсальних методик ІКО. Після цього кожній елементарній стратегії управління ставиться у відповідність набір методик ІКО. Серед них для подальшого використання вибираються ті, що забезпечують найбільшу об'єктивність, достовірність, якість визначеності і простоту оцінки. Вибрані методики інтегруються в єдину методику ІКО, яка повинна найбільш повно, об'єктивно і адекватно відповідати комплексній оцінці стану досліджуваної системи і загальній стратегії її діяльності. Після цього здійснюється розрахунок ІКО. Розраховані ІКО інтерпретуються з використанням методів статистичного аналізу, в тому числі динамічного, будуються статистичні моделі їх формування. Виявляється рівень

стабільності функціонування та розвитку окремих аспектів, явищ та процесів та системи в цілому, імовірність настання небажаних, проблемних або критичних ситуацій, а також факторів, що їх зумовлюють. Виявляються групи регіональних об'єктів із відносно однорідним станом, а також рівнем розвитку або поширення окремих явищ та процесів. Визначаються фактори їх формування та будуються часткові статистичні моделі формування ІКО за окремими групами регіональних об'єктів. Відповідно до отриманих результатів та прийнятої стратегії управління приймаються УР. Вони певним чином змінюють ситуацію в системі, і ці зміни, зважаючи на високий рівень випадковості РС, не завжди відповідають цілям. Тому необхідно здійснювати оцінку наслідків прийнятих УР із наступним їх коригуванням. Для цього здійснюється повторення процедури розрахунку і інтерпретації ІКО.

РУ є закономірним поєднанням рейтингового підходу та ряду інших методологічних підходів, які забезпечують можливість реалізації першого. Такими підходами є насамперед системний підхід, який є методологічною основою управління будь-якими системними об'єктами, а також наступні підходи: соціальний — усі складові РС, окремі явища і процеси розглядаються з точки зору життєзабезпечення людей, відтворення та формування населення території; екологічний — стан РС розглядається з точки зору забезпечення умов збереження та відтворення природного середовища; описативний — здійснюється максимально можливий і доцільний, об'єктивний, точний, достовірний, обґрунтований опис стану РС, окремих явищ і процесів, основних його проявів і тенденцій; прогностичний — здійснюється моделювання, направлене на виявлення тенденцій формування та розвитку стану РС, притаманних їм явищ і процесів, пошук оптимальних шляхів досягнення цілей; нормативний — стан РС та притаманні їм явища і процеси не просто описуються, а висуваються рекомендації про те, якими вони повинні бути, а також визначається рівень відповідності реального стану оптимальному (нормативному, рекомендованому); структурний — РС розглядаються як певна впорядкованість складових, які досліджуються з метою виявлення співвідношення між складовими, їх вкладу у формуванні стану РС, встановлення наявності або відсутності проблем та критичних явищ, їх інтенсивності; генетичний — вивчен-

ня стану РС з позицій його динаміки, розвитку, взаємопов'язаності динаміки різних складових; територіальний — виявлення та дослідження особливостей територіальної різноманітності фінансового стану регіонів, притаманних йому явищ і процесів, виявлення рівня їх неоднорідності, наявності процесів диференціації, конвергенції та дивергенції, а також їх інтенсивності.

ВИСНОВКИ

РУ є технологією розробки і прийняття управлінських рішень, що ґрунтується на сучасних економіко-математичних методах та новітніх інформаційно-аналітичних технологіях отримання та інтерпретації РІ, яка визначає встановлене за певними принципами якісне відношення вагомості, масштабності, переваги між об'єктами, явищами та процесами, тобто є основною характеристикою стану досліджуваних об'єктів, явищ і процесів та системи в цілому. Завдяки цьому РУ істотно підвищує надійність процесу розробки і прийняття управлінських рішень в управлінні складними різноманітними і багаторівневими системами, а також його ефективність, забезпечуючи можливість оцінки різних стратегій розвитку системи.

Література

1. Багатов О.И., Лысенко Ю.Г., Петренко В.А., Скобелев В.Г. Рейтинговое управление экономическими системами. — Донецк: Юго-Восток, 1999. — 110 с.
2. Рейтинги в экономике: методология и практика / Под ред. А.М. Карминского. — М.: Финансы и статистика, 2005. — 240 с.
3. Плюта В. Сравнительный многомерный анализ в экономических исследованиях: методы таксономии и факторного анализа: Пер. с пол. / Науч. ред. В.М. Жуковский. — М.: Статистика, 1980. — 151 с.
4. Єріна А.М., Ващаєв С.С. Статистичні аспекти визначення рейтингів // Статистика України. — 2000. — № 4. — С. 74—79.
5. Айвазян С.А., Мхитарян В.С. Прикладная статистика и основы эконометрики: Учебное пособие для вузов — М.: ЮНИТИ, 1998. — 1022 с.
6. Вітлінський В.В. Моделювання економіки: Навч. посіб. — К.: КНЕУ, 2003. — 408 с.
7. Філософський енциклопедичний словник / В.І.Шинкарук. — К.: Абрикос, 2002. — 742 с.
8. Жеребин В. Временные и межрегиональные сопоставления показателей уровня жизни населения // Вопросы статистики. — 1998. —

№ 2. — С. 16—23.

9. Романюк С.А., Коломійчук С.В., Дребот Н.П. Методичний підхід до визначення рейтингу інвестиційної привабливості території // Регіональна економіка. — 1999. — № 3. — С. 108—113.

10. Внукова Н., Колот І., Худокормова Ю. Оцінка соціально-економічного стану районів Харківської області за рейтинговим принципом // Економіка України. — 2002. — № 1. — С. 80—83.

11. Кузнєцова О.В., Кузнєцов А.В. Системная диагностика экономики региона. — М.: Комкнига, 2006. — 232 с.

12. Тарангул А.А. Оподаткування та регіональний розвиток (теорія і практика): Монографія. — Ірпінь: Академія ДПС України, 2003. — 286 с.

13. Ващаєв С.С. Методологія побудови узагальнюючих статистичних показників. Автореферат дис. ... — К.: КНЕУ. — 2000. — 19 с.

14. Герасимчук З. Комплексна оцінка рівня сталого розвитку регіонів України // Економіка України. — 2002. — № 2. — С. 34—42.

15. Побурко О.Я., Кардаш В.І., Пушак Я.Я. Статистична оцінка ефективності підприємницької діяльності західних областей України в 2000 році // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Проблеми оцінки соціально-економічних процесів (Щорічник н.пр.) — Вип. 30. / Відп.ред. — Л.: НАНУ ІРД — 2001. — С. 210—222.

16. Артеменко В.Б. Методи інтегральної оцінки якості життя населення в управлінні регіональним розвитком // Регіональна економіка — 2002. — № 1. — С. 166—176.

17. Балабанов Г.В. Вишневський В.В. Територіальний соціально-економічний моніторинг в Україні. — К.: Нора-Друк, 2001. — 58 с.

18. Гранберг А.Г. Основы региональной экономики: Учеб. для вузов. — М.: ГУ ВШЭ, 2000. — 490 с.

19. Айвазян С.А. К методологии измерения синтетических категорий качества жизни населения // Экономика и математические методы — 2003. — Т. 39. — № 2. — С. 33—53.

20. Мінченко М.В., Волик І.М., Боярко І.М. Формування комплексної інтегральної оцінки фінансово-економічного розвитку регіону // Актуальні проблеми економіки. — 2005. — № 6 (48). — С. 76—85.

21. Горкавий В.К., Гончаренко Н.Г. Використання рейтингових принципів для аналізу соціально-економічного стану сільських районів // Статистика України. — 2004. — № 1. — С. 91—94.